

2. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях : психологический аспект / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, В. Н. Пономаренко. – Минск : Изд. «Университетское», 1985. – 206 с.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ

к.пед.н., доц. Котелянець Наталка Валеріївна

*Кіровоградський державний педагогічний університет
ім. Володимира Винниченка
Україна*

Сучасна людина живе в умовах нового технологічного етапу суспільного прогресу, при якому всі аспекти (соціальний, екологічний, економічний, психологічний, естетичний) людської діяльності тісно взаємопов'язані між собою. Запровадження у виробництво нової техніки й технологій, становлення й розвиток ринкових відносин та нових форм господарювання, зростання обсягу знань про перетворення матеріалів, енергії й інформації в інтересах людини, про загальні принципи цих перетворень вимагають підвищення рівня технологічної культури підростаючого покоління. Шлях до високої технологічної культури лежить через ефективну технологічну освіту.

Формування культури людини є однією з фундаментальних педагогічних проблем, яка набуває особливої ваги у контексті особистісно орієнтованої педагогіки.

Культура – творча діяльність людей з перетворення природи і суспільства, в результаті якої формується конкретно історична система творення, збереження і споживання матеріальних і духовних цінностей [6,с.25].

В освітній галузі «Технології», як і в поняттях культури, розглядається творча діяльність з перетворення природи і суспільства, відбувається виховання культури людських відносин, розумова діяльність тощо.

Згідно з сучасними поглядами, реалізація гуманістичних цінностей у школі має бути спрямована на підвищення загальної культури особистості, прилучення дітей до національних і загальнолюдських цінностей, що потребує посилення культурологічної спрямованості освіти. „Найголовніше призначення культури – культивування, плекання всього того, що полегшує, облагороджує життя людини, робить її щасливою.” [3,с.6-7].

Із загального тлумачення культури як методологічного поняття можна виділити одну із сторін його прояву – технологічну культуру, для якої також характерна матеріальна і духовна основи й яка охоплює сферу матеріальної діяльності людей.

Таким чином, можна сказати, що культура визначає рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, а також рівень досягнень в

матеріальній та духовній сферах діяльності, що говорить про тісний зв'язок культури і технології, випереджаючи розкриття поняття «технологія».

Технологія являє собою один з видів цілеспрямованої діяльності людини, за допомогою якої вона, перетворюючи природу, створює штучне середовище, світ матеріальної і духовної культури. Людська діяльність виступає ланкою між природою і культурою, і одночасно способом буття для людини, культури і технології. Технологія є однією з форм людської культури, поряд з такими її формами як матеріальна, духовна. Технологія є феноменом культури, поза якої, як і поза людського буття, вона неможлива.

Таким чином, у складі культури слід виділяти технологічну культуру, пов'язану як з перетворенням людиною навколишнього світу, так і з перетворенням самої людини. Технологічна культура – це видове поняття по відношенню до родового. Вона є частиною людської культури в цілому і є одним з головних чинників інтеграції всієї системи культури, що зумовлено технологізацією різних сфер діяльності людини.

«Технологічна культура» - це сукупність матеріальних і духовних цінностей людини, що досконало опанувала наукою про перетворення матеріалів (речовин), енергії та інформації за планом і в інтересах людини.

Сучасна молода людина, що живе в інформаційно і технологічно насиченому світі, повинна опанувати основами технологічної культури, щоб підготуватися до успішної перетворювальної діяльності. Технологічна культура – важлива сфера загальної культури людства, що відображає на кожному історичному етапі його розвитку мету, характер і рівень перетворюючої природовідповідної творчої діяльності людей, що здійснюється на основі досягнень науки і техніки, етики виробничих відносин.

Основу визначення технології, як і культури, становить творча діяльність людини [1, с.62], а, отже, і сама людина, суб'єкт цієї діяльності. Культура, в свою чергу, в найбільш узагальненій формі є здатністю діяльності до перетворення світу відповідно до законів природи, суспільними потребами і цілями суспільної життєдіяльності. Тому технологія і культура пов'язані з усією системою «природа-практика-людина-наука ... щодо загальних принципів людської діяльності, способів її здійснення в технічних засобах, всіх соціокультурних утвореннях» [1, с.12].

Технологічну культуру можна розглядати в соціальному і особистісному плані. В соціальному плані – це рівень розвитку суспільства на основі доцільної і ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупність досягнутих технологій в матеріальному виробництві і духовному житті. В особистісному плані – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і вдосконалення себе і навколишнього світу.

Таким чином, під технологічною культурою слід розуміти таку перетворювальну діяльність людей в матеріальній та духовній сферах виробництва, коли головним критерієм оцінки і застосування нових технологій і технологічних процесів стає їх здатність забезпечувати

гармонійну взаємодію людини, природи і технологічного середовища [5, с.10-12].

В.Д. Симоненко [5] розглядає структуру технологічної культури як складову з п'яти компонентів:

1) Технологічний світогляд – це складова частина наукового світогляду, в основі якого лежить система технологічних поглядів на природу, суспільство, людину.

2) Технологічне мислення – це розумова здатність людини до перетворювальної діяльності щодо створення матеріальних і духовних цінностей для блага людини, суспільства, природного середовища, узагальнене і опосередковане віддзеркалення індивідом науково-технологічного середовища.

3) Технологічна етика (техноетика) – це система норм і принципів етичного партнерства, яким повинні відповідати створювані техносистеми. Виділяються галузі техноетики: демологічна, біоетика, професійна етика, економічна, інформаційна та комунікативна етика, екологічна етика.

4) Технологічна естетика (дизайн) – естетичне ставлення людини до засобів, процесу та результатів перетворювальної діяльності, яке виражається в дизайнерських уміннях і здібностях перетворювати технологічне середовище за законами краси.

5) Технологічна освіта – організований процес навчання і виховання, результатом якого стає формування готовності до перетворювальної діяльності. Технологічна освіта складається з:

- технологічних знань – це технологічні поняття, способи, засоби і шляхи перетворювальної діяльності, уявлення про техніку і технології, уявлення про зв'язок і взаєморозвиток технологічної та природно-гуманітарної областей знань, економічні та екологічні аспекти технології, показники готовності до успішної професійної діяльності;

- технологічних умінь – опанування людиною способами перетворювальної діяльності на основі набутих технологічних знань;

- технологічно важливих якостей особистості – це особистісні властивості, можливості людини, необхідні для оволодіння перетворювальною діяльністю: свідоме професійне самовизначення, працьовитість, підприємливість, комунікабельність, гнучкість мислення, висока відповідальність і дисциплінованість, самостійність і здатність творчо вирішувати технологічні завдання, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення.

Розгляд культури як специфічно характерного для людей способу діяльності і представленого в різних продуктах результату цієї діяльності, дозволяє зробити висновок про те, що перетворювальна діяльність людини являє собою частину її загальної культури, є технологічним змістом культури.

При визначенні структури і змісту технологічної культури учнів початкової школи ми виходили з того, що вона являє собою динамічну сукупність елементів.

Отже, технологічна культура особистості це динамічно розвиваюча якість людини, яка характеризується наявністю системи мотивів і цінностей, системи наукових і технологічних знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвіду з включенню в цю діяльність.

Технологічна культура може бути представлена такими взаємопов'язаними структурними компонентами:

1. Емоційно-ціннісний компонент представлений комплексом ціннісних орієнтацій, мотивів, комунікативних умінь і морально вольових якостей особистості, необхідних в процесі перетворювальної діяльності.

2. Когнітивний компонент об'єднує сукупність наукових і технологічних знань особистості про способи і методи перетворювальної діяльності.

3. Практико-дієвий компонент характеризується як здатність особистості, на основі набутих знань, умінь, навичок використовувати різні технології для досягнення поставлених цілей.

Підставою для виділення емоційно-ціннісного компонента послужили стали положення, що діяльність збуджується і регулюється емоційно-ціннісною основою особистості, що виражає свідоме ставлення до діяльності, яка визначає спрямованість особистості на об'єкти і способи взаємодії з ними. Емоційно-ціннісний компонент технологічної культури розглядається як система ціннісних орієнтацій, мотивів, цілей, інтересів, стилю відносин, морально-вольових якостей, притаманних даній особистості і впливають на перетворювальну діяльність. Цей компонент протягом усього життя визначає інтелект, раціональне осмислення навколишньої дійсності, керує кожною дією. Ціннісні орієнтації є консолідуючою основою і виступають як своєрідний психологічний «регулятор» ставлення до навколишньої дійсності, до власної діяльності і до інших членів колективу і суспільства. Ціннісні орієнтації визначають здатність особистості до саморегуляції, самовизначення, самоствердження в навколишньому середовищі, до рефлексії. Спрямованість на досягнення поставлених цілей означає прагнення особистості до їх реалізації, вміння планувати свою діяльність і вибирати адекватні засоби і методи.

Емоційно-ціннісний компонент тісно пов'язаний з когнітивним компонентом технологічної культури. Вони обидва входять в керівну частину діяльності. Когнітивний компонент включає обсяг знань і уявляє собою результат пізнавальної діяльності молодших школярів. Для успішного виконання будь-якої діяльності необхідні знання двох видів: знання про навколишню дійсність (про об'єкт діяльності) і знання про способи виконання діяльності, окремих дій (технологічні знання). У педагогічній літературі, як і в педагогічній практиці, існують різні підходи до формування

знань учнів. Частина дослідників вважає, що знання є основною метою освіти, інші переконані, що знання втрачають значимість у сучасному світі (швидко застарівають, відбувається збільшення знань, а людина обмежена в їх засвоєнні) і тому орієнтують на оволодіння способами діяльності. На нашу думку, знання слід розглядати як необхідний компонент навчання, на базі основи якого учні зможуть оволодіти узагальненими способами діяльності. Знання нами розглядаються не як мета освіти, а як засіб, за допомогою якого дитина зможе правильно організувати свою діяльність.

Когнітивний компонент технологічної культури може бути представлений такими знаннями:

- практичні (виражаються в тому, як тримати робочий інструмент, як виконувати трудові рухи, якими мають бути трудові зусилля у цих рухах);
- технологічні (розкривають сутність різних актів перетворення предмета праці, виражених у вигляді технологічних операцій);
- конструктивно-технічні (знання про засоби праці);
- матеріалознавчі (знання про отримання і властивості матеріалів);
- організаційно-технічні (знання організації робочого місця під час виконання практичних робіт, планування технологічних процесів);
- економічні (знання про вибір оптимальних технологічних способів, раціональне використання матеріалів та інструментів);
- екологічні (організація діяльності та її наслідки для оточуючої природи);
- естетичні (оформлення виробів (колір, форма, розміри тощо));
- графічні (технічна документація (малюнок, креслення, ескіз));
- етичні (знання про права та обов'язки, про взаємини в діяльності);
- аналітичні (знання про основні джерела та способи отримання інформації, знання про способи її обробки (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, порівняння тощо)).

Зміст емоційно-ціннісного і когнітивного компонентів зумовлює стратегію поведінки школяра в діяльності. Практико-дієвий компонент технологічної культури особистості, заснований на комплексі умінь і навичок, характеризує реалізацію цієї стратегії.

До умінь і навичок, що визначають рівень технологічної культури школярів, відносять:

- практичні вміння та навички, що дозволяють їм діяти в різних видах діяльності;
- вміння логічно мислити, висувати найбільшу кількість аргументів;
- вміння формулювати проблему, висувати кілька варіантів її вирішення, визначати найбільш вдалий;
- вміння планувати свою діяльність [4].

Актуальні прояви особистості як компоненти комплексного утворення - технологічної культури - формуються тривалий час, протягом усього життя людини. З раннього дитинства людина починає засвоювати певні знання, способи діяльності, що відображають рівень розвитку технологічної

культури сучасного суспільства. Трудове навчання є новою сходинкою практичного навчання дітей. Цей предмет синтезує розвинуті раніше напрямки трудового навчання учнів в одну інтегровану модель, що дає учням повні уявлення про техніко-технологічну сторону навколишнього світу, сприяє більш свідомому засвоєнню технологічної культури.

Список використаних джерел:

1. Злобин Н.С. Культура и общественный прогресс. - М.: Просвещение, 1980.-с.12.
2. Пасько Л.И. О необходимости формирования технологической культуры учителя. Материалы X Международной конференции по технологическому образованию школьников «Технологическое развитие в условиях модерни-зации образования». - М.: МИОО, 2004. - С. 387-391
3. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : науково-методичний посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О.Я.Савченко. – К. : СПД „Цудзинович Т.І.”, 2007. – с.6-7
4. Симоненко В.Д. Основы технологической культуры. - М.: БГПУ, 1998. - 268 с.
5. Симоненко В.Д., Матяш Н.В. Основы технологической культуры: Учебник для учащихся 10-11 классов общеобразовательных школ, гимназий, лицеев. - М.: Изд. центр «Вентана - Графф», 2000. - 176 с.
6. Трофимова Р.П., Викторов В.В., Никитина О.О. Москва: Культурологический словарь. - М.: Финансовая академия при Правительстве РФ, Нефтяник, 1998.-с.25.